

POSTANOWIENIE

Dnia 16 września 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Piotr Prusinowski (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania W. W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.
o odpowiedzialność członka zarządu z tytułu nieopłaconych składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 16 września 2021 r.,
zażalenia organu rentowego na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 6 kwietnia 2021 r., sygn. akt III AUa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do rozpoznania
Sądowi Apelacyjnemu w [...].**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 10 września 2018 r. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. z dnia 1 grudnia 2009 r., stwierdzającą, że odwołujący się W. W. jako członek zarządu (prezes) „G.” Spółki z o.o. w S. odpowiada solidarnie z tą Spółką całym swoim majątkiem za zobowiązania z tytułu składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych na dzień 1 grudnia 2009 r. za okres od lipca 2004 r. do października 2004 r. w łącznej wysokości 249.265, 05 zł, w ten tylko sposób, że stwierdził, iż odwołujący się nie odpowiada solidarnie ze Spółką całym swoim majątkiem za

wymienione wyżej zobowiązania za październik 2004 r., a w pozostałym zakresie oddalił odwołanie oraz orzekł o kosztach procesu.

W sprawie tej Sąd Okręgowy ustalił, że odwołujący się pełnił funkcję prezesa zarządu Spółki „G.” od dnia 3 sierpnia do dnia 17 października 2004 r. Obejmując tę funkcję zapoznał się on z dokumentacją finansową, przedstawiono mu spis z natury urządzeń (chłodnie, regały, kasy, wózki elektryczne), przy czym dotychczasowy prezes zarządu M. B. odmówił odwołującemu się udostępnienia dokumentacji finansowej, miał on również trudności w kontratakach z zewnętrzną firmą księgową prowadzącą sprawy księgowe Spółki. Z biegiem czasu odwołujący się zaczął dowiadywać się o różnych sprawach finansowych, np. o zadłużeniu Spółki w stosunku do dostawców oraz do Urzędu Skarbowego. We wrześniu 2004 r. przedstawiono mu spis z natury wykonany w dniu 29 lipca 2004 r., z którego wynikało, że w styczniu 2004 r. wszystkie przedmioty zostały przywłaszczone przez osoby trzecie niezwiązane ze Spółką i przeszły na ich własność. Wówczas zdecydował się złożyć doniesienie do prokuratury. Pod koniec września zorientował się, że Spółka nie ma żadnego majątku i złożył wniosek o ogłoszenie upadłości. Przed jego złożeniem odwołujący się weryfikował dokumenty dotyczące nieruchomości, tj. akty notarialne oraz spis z natury środków trwałych. Wniosek o ogłoszenie upadłości został zwrócony zarządzeniem Sądu Rejonowego w S. XXII Wydział Gospodarczy z dnia 4 października 2004 r. (XXII GU [...]), gdyż nie odpowiadał wymogom formalnym. Wobec Spółki wystawione zostały tytuły wykonawcze z dnia 16 grudnia 2004 r. Postanowieniem z dnia 30 czerwca 2005 r. Komornik Sądowy Rewiru [...] przy Sądzie Rejonowym w S. oraz postanowieniem z dnia 27 grudnia 2006 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w S. umorzył postępowanie egzekucyjne prowadzone wobec Spółki z uwagi na stwierdzenie bezskuteczności egzekucji. Wobec Spółki prowadzono 30 postępowań egzekucyjnych, które również pozostawały bezskuteczne, a w ich toku ustalono, że Spółka nie posiadała nieruchomości i wymagalnych wierzytelności. Wszystkie ruchomości przedstawiające wartość handlową zostały sprzedane w drodze licytacji. Ponadto z informacji ujawnionych w KRS wynika, że Spółka posiadała siedzibę przy ul. [...], jednakże w toku wielokrotnie powtarzanych czynności terenowych ustalono, że nie prowadziła tam działalności od kilku miesięcy. W dodatku nie

ustalono nowego miejsca siedziby Spółki ani nowego miejsca prowadzenia działalności. Według biegłej z zakresu księgowości w drugiej połowie 2003 r. Spółka utraciła płynność finansową, bowiem zaprzestała regulować swoje wymagalne zobowiązania w stosunku do kontrahentów oraz do organu rentowego, począwszy od składek na ubezpieczenia społeczne za lipiec 2003 r. Biegła ustaliła, że wniosek o ogłoszenie upadłości powinien być złożony najpóźniej po powzięciu przez zarząd informacji o wynikach roku 2003, czyli do dnia 15 kwietnia 2004 r. Jako że niewypłacalność Spółki miała miejsce jeszcze przed objęciem przez odwołującego się stanowiska prezesa zarządu oraz że z całą pewnością uzyskał on dostęp do dokumentów finansowych tuż po objęciu tej funkcji, wniosek o ogłoszenie upadłości powinien zostać złożony przez niego jeszcze w sierpniu 2004 r.

Przy takich ustaleniach faktycznych Sąd Okręgowy uznał odwołanie za nieuzasadnione. W ocenie tego Sądu spełniona została przesłanka pozytywna odpowiedzialności osób trzecich za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z art. 116 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 1325), bowiem egzekucja z majątku Spółki okazała się w całości lub w części bezskuteczna, a także nie wystąpiły wymienione w tym przepisie przesłanki negatywne, umożliwiające zwolnienie członka zarządu z odpowiedzialności za zobowiązania Spółki, ponieważ odwołujący się nie zdołał wykazać, aby zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości nastąpiło we właściwym czasie bądź by niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości nastąpiło bez jego winy. Jak wynika z opinii biegłej, już w latach 2002 - 2003 Spółka ponosiła straty, stan niewypłacalności istniał jeszcze przed objęciem przez odwołującego się funkcji prezesa zarządu a jej złą sytuację finansową można było stwierdzić na podstawie bilansów za lata poprzednie, mimo braku dokumentacji finansowej z okresu późniejszego. Obowiązkiem odwołującego się, obejmującego funkcję prezesa zarządu było wnikliwe zapoznanie się dokumentacją księgową Spółki, a nie wykazał on by podjął jakikolwiek czynności skontaktowania się z zewnętrznym biurem księgowym prowadzącym księgowość Spółki. Członek zarządu spółki nie może powoływać się na nieznanomość stanu jej finansów jako przyczynę niezgłoszenia wniosku o upadłość lub niewszczęcia postępowania zapobiegającego ogłoszeniu upadłości (postępowanie układowe), ponieważ stan

finansów spółki powinien być mu znany na bieżąco. Biorąc pod uwagę sytuację finansową Spółki w sierpniu 2004 r. oraz ustawowy termin na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości odwołujący się powinien złożyć taki wniosek jeszcze w sierpniu 2004 r. Wniosek zaś złożono dopiero w dniu 29 września 2004 r., przy czym został on zwrócony zarządzeniem z dnia 4 października 2004 r. z uwagi na niespełnienie wymogów przewidzianych w ustawie prawo upadłościowe i naprawcze. Wniosek o ogłoszenie upadłości zawierający braki formalne nie wywołuje skutków prawnych w sferze przesłanek egzoneracyjnych. Uwzględniając, że odwołujący się pełnił funkcję członka zarządu do dnia 17 października 2004 r. Sąd Okręgowy uznał, że nie ponosi on odpowiedzialności za zobowiązania Spółki jedynie za październik 2004 r., gdyż zgodnie z art. 47 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 423, dalej jako ustawa systemowa), płatnik składek opłaca składki za dany miesiąc nie później niż do 15 dnia następnego miesiąca, a zgodnie z art. 116 § 2 Ordynacji podatkowej, subsydiarna odpowiedzialność członka zarządu nie rozciągała się na zobowiązania Spółki, których termin płatności nie upływał w czasie pełnienia przez niego funkcji.

W apelacji odwołujący się zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w części oddalającej odwołanie, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego i przepisów postępowania, a mianowicie: - art. 107 § 1, § 1a i § 2 pkt 2 i 4, art. 108 § 1 i § 4 oraz art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 i art. 32 ustawy systemowej, - art. 118 § 1 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 i art. 32 ustawy systemowej - art. 61 § 4 k.p.a. w związku z art. 123 ustawy systemowej, - art. 233 § 1 k.p.c., - art. 386 § 6 k.p.c. w związku z art. 397 § 2 zdanie pierwsze k.p.c.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 6 kwietnia 2021 r. uchylił pkt 1 wyroku Sądu Okręgowego w części oddalającej odwołanie oraz poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. z dnia 1 grudnia 2009 r. w tym zakresie i sprawę przekazał temu organowi do ponownego rozpoznania (pkt I), a także zmienił pkt 2 zaskarżonego wyroku w ten sposób, że zasądził od organu rentowego na rzecz odwołującego się kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego za pierwszą instancję oraz zasądził od organu rentowego na

rzecz odwołującego się kwotę 4.080 zł tytułem kosztów w instancji odwoławczej, w tym kwotę 4.050 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, apelacja zasługiwała na uwzględnienie w zakresie, w jakim prowadzi do uchylenia zaskarżonego wyroku i poprzedzającej go decyzji organu rentowego i przekazania sprawy temu organowi do ponownego rozpoznania. Z dokonanych w sprawie uzupełniających ustaleń wynika, że decyzją z dnia 12 października 2011 r. organ rentowy odmówił odwołującemu się wznowienia postępowania zakończonego prawomocną decyzją z dnia 1 grudnia 2009 r. (stanowiącej przedmiot rozpoznania w niniejszej sprawie) w oparciu o art. 83a ust. 1 oraz art. 83b ust. 1 ustawy systemowej w związku z art. 149 § 3 k.p.a. Odwołanie od tej decyzji zostało oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 4 września 2017 r. (XIV U [...]). Po rozpoznaniu apelacji od tego wyroku Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 11 grudnia 2019 r. (III AUa [...]), na podstawie art. 477^{14a} k.p.c., uchylił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego i poprzedzającą go decyzję z dnia 12 października 2011 r., a sprawę przekazał do ponownego rozpoznania temu organowi. W uzasadnieniu tego wyroku stwierdzono m.in., że zarówno organ rentowy, jak i Sąd Okręgowy przyjęli bezpodstawne założenie, iż decyzja z dnia 1 grudnia 2009 r. i poprzedzająca ją korespondencja organu rentowego została wysyłana na właściwy adres odwołującego się, a zatem doszło do doręczenia zastępczego, zgodnie z art. 44 k.p.a. Tymczasem już w odwołaniu odwołujący się poza wyraźnym wskazaniem, że przyczyną niepodjęcia korespondencji z zaskarżoną decyzją był jego pobyt za granicą przez kilka miesięcy, podał też, iż o toczącym się wobec niego postępowaniu za zaległości składkowe dowiedział się dopiero w dniu 22 sierpnia 2011 r. z doręczonych mu przez organ rentowy tytułów wykonawczych z dnia 29 czerwca 2011 r., w których widniała adnotacja o prowadzonym przez organ rentowy postępowaniu Drk [...] zakończonym decyzją z dnia 1 grudnia 2009 r. W dniu 23 sierpnia 2011 r. ustanowił on pełnomocnika, który po zapoznaniu się w sierpniu 2011 r. z aktami sprawy Drk/ [...] stwierdził, że znajdujące się tam upomnienia z dnia 6 kwietnia 2011 r. zostały doręczone odwołującemu się w trybie zastępczym w czasie, kiedy przebywał on za granicą, zaś w aktach rentowych brak pisma z dnia 18 czerwca 2009 r., którym miał on zostać poinformowany o wszczęciu postępowania w przedmiocie

odpowiedzialności za zobowiązania Spółki. Ponadto postanowieniem z dnia 19 września 2017 r. (III AUz [...]), Sąd Apelacyjny w [...] uchylił zaskarżone zażaleniem odwołującego się postanowienie Sądu Okręgowego z dnia 10 kwietnia 2017 r. (XIV U [...]), odrzucające odwołanie od decyzji z dnia 1 grudnia 2009 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu wobec poważnych zastrzeżeń co do tego, że w sprawie doszło do skutecznego zastępczego doręczenia decyzji z dnia 1 grudnia 2009 r.

W uzasadnieniu wyroku z dnia 11 grudnia 2019 r. (III AUa [...]), Sąd Apelacyjny wskazał ponadto, że decyzja z dnia 12 października 2011 r. odmawiająca wznowienia postępowania jest co najmniej przedwczesna, skoro decyzja z dnia 1 grudnia 2009 r. nie jest prawomocna. Następnie postanowieniem z dnia 13 lutego 2020 r. organ rentowy, na podstawie art. 59 i art. 18 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 1427), umorzył postępowanie egzekucyjne przeciwko odwołującemu się prowadzone na podstawie tytułów wykonawczych za zobowiązania składowe Spółki objęte zaskarżoną decyzją z dnia 1 grudnia 2009 r., ponieważ przedmiotowe należności uległy przedawnieniu. Decyzją z dnia 4 marca 2021 r. organ rentowy, na podstawie art. 105 § 1 k.p.a. w związku z art. 83 ust. 1 oraz art. 123 ustawy systemowej umorzył postępowanie jako bezprzedmiotowe w sprawie odwołującego się toczącej się w związku z wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 11 grudnia 2019 r. (III AUa [...]), uchylającym wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 4 września 2017 r. i poprzedzającą go decyzję z dnia 12 października 2011 r. oraz przekazującym sprawę temu organowi do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu tej decyzji organ rentowy wskazał, że w toku przedmiotowego postępowania administracyjnego stwierdzono, iż zadłużenie Spółki z tytułu składek uległo przedawnieniu. Wobec powyższego, brak jest podstaw do orzekania o odpowiedzialności osoby trzeciej za zobowiązania tej Spółki, a prowadzone postępowanie stało się bezprzedmiotowe. Zgodnie z art. 105 § 1 k.p.a. organ administracji publicznej umarza postępowanie, gdy z jakichkolwiek przyczyn stało się ono bezprzedmiotowe w całości albo w części. Decyzja ta jest ostateczna.

Wziąwszy pod uwagę powyższe dodatkowe ustalenia, Sąd Apelacyjny uznał, że niniejsze postępowanie zainicjowane odwołaniem od decyzji z dnia 1 grudnia

2009 r. w przedmiocie przeniesienia odpowiedzialności za zaległości składkowe Spółki na odwołującego się za okres i w kwotach wskazanych w tej decyzji stało się bezprzedmiotowe w związku ze stwierdzeniem decyzją ostateczną z dnia 4 marca 2021 r. przedawnienia tych należności wobec Spółki. Odpowiedzialność osób trzecich za zaległości składkowe (art. 107, art. 116 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 i art. 32 ustawy systemowej) jest odpowiedzialnością za cudzy dług, uzależnioną od istnienia zobowiązania składkowego płatnika składek (spółki) i występuje w sytuacji niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania podatkowego (składkowego) przez podatnika (płatnika składek), jest więc instytucją prawa wiążącą skutki istnienia zobowiązania podatkowego (składkowego) z podmiotem innym niż podatnik (płatnik składek). Odpowiedzialność ta jest uzależniona od istnienia zobowiązania podatkowego (składkowego) podatnika (płatnika składek), co powoduje, że ma ona charakter akcesoryjny, następczy i gwarancyjny, gdyż nie może powstać bez uprzedniego zaistnienia obowiązku podatkowego (składkowego) po stronie pierwotnego dłużnika. W sytuacji zatem wygaśnięcia zobowiązania podatkowego (składkowego) po stronie podatnika (płatnika składek) odpowiedzialność osób trzecich nie może dalej istnieć, gdyż wygasła podstawa jej istnienia. Odpowiedzialność osób trzecich nie może być szersza niż podatnika (płatnika składek), za którego dług mają odpowiadać. Zgodnie z art. 50 § 1 pkt. 9 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 ustawy systemowej zobowiązanie podatkowe (składkowe) wygasa wskutek przedawnienia. Wygaśnięcie zobowiązania ma w tym aspekcie charakter materialnoprawny. W przeciwieństwie do zobowiązań cywilnoprawnych, zobowiązania podatkowe wygasają w sposób kategoriyczny, nie stają się nigdy tzw. zobowiązaniami naturalnymi. Wygaśnięcie zobowiązania składkowego powoduje, że płatnik składek nie jest już zobowiązany do zapłaty składek, a organ rentowy, nie mając tytułu prawnego, nie jest uprawniony do ich pobierania. Z tego względu Sąd Apelacyjny uznał, że niniejsze postępowanie stało się bezprzedmiotowe, gdyż wygasła podstawa stanowiąca przyczynę wydania zaskarżonej decyzji z dnia 1 grudnia 2009 r. (zobowiązanie składkowe płatnika nie istnieje). W zaistniałej sytuacji brak jest uzasadnionych podstaw, aby orzekać w przedmiocie decyzji, która stała się bezprzedmiotowa. Decyzja ta co do zasady nie może bowiem stanowić podstawy

egzekucji przez organ rentowy jakichkolwiek należności składkowych Spółki od odwołującego się.

W związku z powyższym - zdaniem Sądu Apelacyjnego - w niniejszej sprawie należy zastosować art. 477^{14a} k.p.c., zgodnie z którym sąd drugiej instancji uchylając wyrok i poprzedzając go decyzję organu rentowego może sprawę przekazać do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu. Przepis ten służy rozwiązywaniu sytuacji, w których ze względu na zakres kompetencji sądu ubezpieczeń społecznych przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji nie może doprowadzić do usunięcia uchybień popełnionych przez organ rentowy. Sąd nie jest również uprawniony do zakończenia aktualnie bezprzedmiotowego postępowania administracyjnego, którego zwieńczeniem była zaskarżona decyzja. Powyższy przepis stosowany jest wówczas, gdy konieczne jest skasowanie zaskarżonej decyzji organu rentowego i wydanie odpowiedniej nowej decyzji, uwzględniającej przepisy prawa materialnego oraz instytucje Kodeksu postępowania administracyjnego. W tym wypadku chodzi o wygaśnięcie zobowiązania składkowego po stronie płatnika wskutek przedawnienia i w konsekwencji wygaśnięcie zobowiązania po stronie odwołującego się (osoby trzeciej). Zgodnie z art. 105 § 1 k.p.a. w związku z art. 123 ustawy systemowej, gdy postępowanie z jakiegokolwiek przyczyny stało się bezprzedmiotowe w całości albo w części, organ administracji publicznej wydaje decyzję o umorzeniu postępowania odpowiednio w całości albo w części. W ocenie Sądu Apelacyjnego, w sprawie zostały spełnione przesłanki tego przepisu. Zatem organ rentowy powinien - ponownie rozpoznając sprawę (w związku z uchyleniem zaskarżonego wyroku i zaskarżonej decyzji i przekazaniem sprawy organowi do ponownego rozpoznania) - na podstawie art. 105 k.p.a. umorzyć postępowanie prowadzone w sprawie wydania decyzji o odpowiedzialności odwołującego się, jako członka zarządu, za zobowiązania Spółki, jako bezprzedmiotowe.

Wyrok ten w całości zaskarżył zażaleniem organ rentowy domagając się uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania według norm przepisanych, ewentualnie zmiany tego wyroku przez oddalenie apelacji oraz zasądzenie od odwołującego się na rzecz organu

rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych, a także zasądzenia od odwołującego się na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym przed Sądem Najwyższym według norm przepisanych.

W zażaleniu zarzucono naruszenie: 1) art. 50 § 1 pkt 9 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 ustawy systemowej, przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na nieuzasadnionym przyjęciu, że postępowanie stało się bezprzedmiotowe, gdyż wygasła podstawa stanowiąca przyczynę wydania zaskarżonej decyzji z dnia 1 grudnia 2009 r.; 2) art. 477^{14a} k.p.c. w związku z art. 386 § 4 k.p.c., przez bezzasadne uchylenie wyroku Sądu Okręgowego i decyzji organu rentowego mimo braku ku temu jakiegokolwiek przesłanki.

W ocenie organu rentowego, wbrew stanowisku Sądu Apelacyjnego, nie sposób uznać, aby w sprawie zachodziła bezprzedmiotowość postępowania, stanowiąca podstawę do uchylenia zaskarżonego wyroku i poprzedzającej go decyzji organu rentowego. W piśmie z dnia 23 lutego 2021 r. w odpowiedzi na zobowiązanie Sądu Apelacyjnego organ rentowy wskazał, że art. 258 § 1 pkt 1 Ordynacji podatkowej nie ma odpowiedniego zastosowania w sprawach ubezpieczeń społecznych, ponieważ brak jest odesłania do tego przepisu w art. 31 ustawy systemowej. Wśród przepisów, które według treści art. 31 ustawy systemowej mają odpowiednie zastosowanie do należności z tytułu składek brak także odesłania do art. 50 § 1 pkt 9 Ordynacji podatkowej. Należy bowiem odróżnić należności podatkowe od należności składkowych, które podlegają różnym regulacjom prawnym i w żadnej mierze nie można ich utożsamiać.

Wnoszący zażalenie zarzucił również, że przedawnienie należności z tytułu składek nie ma wpływu treść zaskarżonej w tym postępowaniu decyzji z dnia 1 grudnia 2009 r., ponieważ na dzień jej wydania zaistniały materialnoprawne przesłanki do ustalenia odpowiedzialności odwołującego się jako członka zarządu Spółki. Decyzja o obciążeniu członka zarządu odpowiedzialnością za zaległości składkowe ma charakter konstytutywny, a zatem odpowiedzialność członka zarządu powstaje z chwilą wydania decyzji, a nie w momencie wykazania materialnoprawnych przesłanek tej odpowiedzialności w toku postępowania sądowego. Przesłanki materialnoprawne tej odpowiedzialności muszą więc zostać

spełnione już na dzień wydania decyzji. Oddalenie odwołania i w konsekwencji wniesionej apelacji nie wyłącza sytuacji, że roszczenie względem odwołującego się nie będzie mogło zostać skutecznie egzekwowane z racji przedawnienia tej należności.

W odpowiedzi na zażalenie odwołujący się wniósł o oddalenie zażalenia w całości i o zasądzenie od organu rentowego na jego rzecz kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W rozpoznawanej sprawie w pierwszej kolejności należy zauważyć, że zażalenie zostało wniesione na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., który to przepis przewiduje możliwość wniesienia zażalenia do Sądu Najwyższego w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Wypada też nadmienić, że zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny uchylił nie tylko wyrok Sądu Okręgowego, ale i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania bezpośrednio temu organowi rentowemu. Podstawę prawną takiego rozstrzygnięcia stanowił art. 477^{14a} k.p.c. W judykaturze Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, że wyrok sądu odwoławczego uchylający wyrok sądu pierwszej instancji i poprzedzającą go decyzję organu rentowego, z przekazaniem sprawy do rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu, jest również zaskarżalny zażaleniem przewidzianym w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. Przepis art. 477^{14a} k.p.c. nie ma bowiem bytu samodzielnego i jego zastosowanie wymaga w pierwszej kolejności spełnienia warunków z art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c., czyli zaistnienia przesłanek uzasadniających uwzględnienie apelacji przez uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 17 października 2011 r., I UZ 33/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 274; z dnia 30 października 2012 r., II UZ 50/12, OSNP 2013 nr 23-24, poz. 289; z dnia 19 listopada 2013 r., I UZ 40/13, LEX nr 1555391; z dnia 14 czerwca 2017 r., II UZ 25/17, LEX nr 2333036; z dnia 14 listopada 2017 r., I UZ 40/17, LEX nr 2426582).

Wyrok wydany na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. jest przy tym rozstrzygnięciem dalej idącym, jednak bez wątpienia obejmuje również (niejako w pierwszej kolejności) orzeczenie o uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji. Ponadto, przewidziana w tym przepisie możliwość przekazania sprawy bezpośrednio organowi rentowemu powinna być ograniczona do sytuacji wyjątkowych, gdy oprócz przesłanek z art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. wystąpiły takie wady decyzji organu rentowego, których naprawienie w postępowaniu sądowym nie jest możliwe. W uzasadnieniu postanowienia z dnia 20 października 2016 r., I UZ 22/16 (LEX nr 2159129), Sąd Najwyższy zaprezentował pogląd, że art. 477^{14a} k.p.c. służy rozwiązywaniu sytuacji, w których - ze względu na zakres kompetencji sądu ubezpieczeń społecznych - przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji nie może doprowadzić do usunięcia uchybień popełnionych przez organ rentowy. Stosowany jest wówczas, gdy konieczne jest skasowanie decyzji organu rentowego i wydanie nowej, po przekazaniu sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania, w tym przeprowadzenia prawidłowego postępowania przed tym organem - uwzględniającego wszelkie wymagania wynikające z prawa materialnego. Nie chodzi przy tym o braki decyzji usuwalne przy wstępnym rozpoznaniu odwołania od niej (por. art. 476 § 4 *in fine* k.p.c.) ani wady wynikające z naruszenia przepisów postępowania regulujących postępowanie przed organem rentowym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2011 r., II UZP 8/11, OSNP 2012 nr 19-20, poz. 252). Ponadto przy rozpoznaniu zażalenia, o którym mowa w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., Sąd Najwyższy bada wyłącznie prawidłowość zastosowania art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. i nie rozpoznaje żadnych innych zarzutów (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 25 października 2012 r., I CZ 143/12, LEX nr 1265545; z dnia 25 października 2012 r., I CZ 144/12, LEX nr 1265546; z dnia 21 maja 2015 r., IV CZ 10/15, LEX nr 1730602; z dnia 20 maja 2015 r., I CZ 44/15, LEX nr 1747843; z dnia 29 kwietnia 2015 r., IV CZ 3/15, LEX nr 1678970; z dnia 26 września 2017 r., II PZ 8/17, LEX nr 2397582; z dnia 7 grudnia 2017 r., II CZ 80/17, LEX nr 2439141). W szczególności ocena Sądu Najwyższego nie dotyczy prawidłowości zastosowania przepisów prawa materialnego. Dlatego też kontroli wynikającej z art. 394¹ § 1¹ k.p.c. podlega wyłącznie to, czy w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie rozpoznano

istoty sprawy albo czy wydanie wyroku kończącego spór wymagałoby przeprowadzenia przez sąd odwoławczy postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.), względnie czy nie doszło w tym postępowaniu do nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.).

Analiza pisemnych motywów zaskarżonego wyroku wskazuje, że Sąd Apelacyjny jako podstawę prawną rozstrzygnięcia powołuje tylko art. 477^{14a} k.p.c. i nie nawiązuje wprost do przesłanek z art. 386 § 2 lub 4 k.p.c., tj. nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy bądź konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Uzasadnieniem do wydania wyroku kasatoryjnego było stwierdzenie, że „postępowanie w sprawie stało się bezprzedmiotowe w związku ze stwierdzeniem decyzją ostateczną z dnia 4 marca 2021 r. przedawnienia należności wobec Spółki.” „Odpowiedzialność osób trzecich nie może być szersza niż podatnika, a zatem w sytuacji wygaśnięcia zobowiązania podatkowego po (składkowego) po stronie podatnika (płatnika składek) odpowiedzialność osób trzecich nie może dalej istnieć, gdyż wygasła podstawa jej istnienia”. Zdaniem Sądu Apelacyjnego brak jest podstaw, aby orzekać o decyzji przenoszącej odpowiedzialność za składki na członka zarządu, która stała się bezprzedmiotowa i nie może stanowić podstawy egzekucji przez organ rentowy, a obowiązkiem organu rentowego jest - na podstawie art. 105 § 1 k.p.a. w związku z art. 123 ustawy systemowej - wydanie decyzji o umorzeniu postępowania prowadzonego w sprawie wydania decyzji o odpowiedzialności odwołującego się jako członka zarządu za zobowiązania Spółki.

Powyższe okoliczności wskazują, że do uchylenia wyroku oraz poprzedzającej go decyzji nie doszło z uwagi na wystąpienie przesłanek, o których mowa w art. 386 § 2 i 4 k.p.c. bądź z uwagi na fakt, że decyzja organu rentowego posiadała wady, których naprawienie w postępowaniu sądowym nie było możliwe. Przypomnieć ponadto trzeba, że w postępowaniu, wywołanym odwołaniem do sądu ubezpieczeń społecznych sąd rozstrzyga o prawidłowości zaskarżonej decyzji na datę jej wydania. W tej sprawie jest to decyzja z dnia 1 grudnia 2009 r. dotycząca odpowiedzialności odwołującego się jako członka zarządu spółki kapitałowej za zobowiązania składkowe tej Spółki. Taki przedmiot decyzji wyznaczał też granice sporu w sprawie sądowej. Chodziło zatem o rozstrzygnięcie, czy spełnione zostały

przesłanki do obciążenia odwołującego się odpowiedzialnością za zaległości składkowe Spółki wynikające z art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 i 32 ustawy systemowej. Jeżeli natomiast chodzi o przedawnienie, w granicach sporu sądowego wyznaczonego treścią zaskarżonej decyzji istotne było to, czy upłynął termin określony przepisami na wydanie tej decyzji. Zgodnie bowiem z art. 118 § 1 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 ustawy systemowej, nie można wydać decyzji o odpowiedzialności podatkowej osoby trzeciej, jeżeli od końca roku kalendarzowego, w którym powstała zaległość podatkowa, upłynęło 5 lat. Sąd Apelacyjny uchylając zaskarżony wyrok oraz decyzję z dnia 1 grudnia 2009 r. stwierdził natomiast, że z uwagi na wygaśnięcie zobowiązania składkowego po stronie Spółki decyzją organu rentowego z dnia 4 marca 2021 r. bezprzedmiotowe staje się obecnie prowadzone postępowanie i konieczne jest skasowanie decyzji z dnia 1 grudnia 2009 r. i wydanie decyzji umarzającej postępowanie w sprawie odpowiedzialności odwołującego się jako członka zarządu za zobowiązania składkowe Spółki, ponieważ postępowanie stało się obecnie bezprzedmiotowe.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego prezentowany jest pogląd, że sąd rozpoznający odwołanie od decyzji ustalającej odpowiedzialność członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością za zaległości składkowe tej spółki nie ma nie tylko obowiązku, ale i uprawnienia, do badania kwestii przedawnienia zobowiązania wynikającego z tej decyzji, albowiem wykracza to poza ramy przedmiotu sporu podanego mu pod osąd (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 lipca 2014 r., II UK 492/13, OSNP 2015 nr 11, poz. 252; z dnia z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210; z dnia 14 grudnia 2009 r., III UK 44/09, LEX nr 578157). Przedawnienie zobowiązania wynikającego z decyzji o odpowiedzialności osoby trzeciej, o którym mowa w art. 118 § 2 Ordynacji podatkowej, nie stanowi elementu stosunku prawnego będącego przedmiotem decyzji ustalającej taką odpowiedzialność (por. również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2008 r., I UK 151/08, OSNP 2010 nr 11-12, poz. 146). Istotne jest tylko, czy zostały zachowane terminy wynikające z art. art. 118 § 1 Ordynacji podatkowej. Wskazano również, że członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością pozwany o zapłatę należności z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne pracowników ustalonych w tytule wykonawczym

(art. 298 k.h.), nie może bronić się zarzutem przedawnienia należności z tytułu tych składek, opartym na podstawie art. 35 ust. 3 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2001 r., III CZP 69/01, OSNCP 2002 nr 10, poz. 118). Zatem w pełni zasadne jest zaaprobowanie mechanizmu opisanego w cytowanej uchwale na gruncie sprawy o przeniesienie odpowiedzialności za składki na ubezpieczenia społeczne, w myśl wykładni *a simile*, z tym jednak zastrzeżeniem, że punktem granicznym jest data decyzji o przeniesieniu odpowiedzialności na członka zarządu, na dzień wydania której istniały zaległości składkowe spółki. Z tego względu w wyroku z dnia 17 października 2019 r., III UK 308/18 (OSNP 2020 nr 9, poz. 101), Sąd Najwyższy wskazał, że postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych toczy się w myśl postępowania odrębnego, a określane jest mianem postępowania hybrydowego, bowiem w pierwszej jego części toczy się według reguł postępowania administracyjnego, w drugiej już według przepisów postępowania cywilnego. Ukształtowany w tej mierze kanon sprowadza się do tego, że obowiązuje zasada oceny prawidłowości decyzji według stanu istniejącego w dacie jej wydania. Mimo że sąd ubezpieczeń społecznych rozpoznaje sprawę merytorycznie na nowo, to jednak jako organ kontrolny wobec organu rentowego ma obowiązek odniesienia się do stanu rzeczy istniejącego w dacie wydania decyzji. Z tej przyczyny obowiązująca w „klasycznym” procesie cywilnym reguła wyrażona w art. 316 § 1 k.p.c., zgodnie z którą sąd bierze pod uwagę stan rzeczy z chwili zamknięcia rozprawy, doznaje wyjątku w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, ze względu na jego szczególny, odwoławczy charakter (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2014 r., II UK 76/14, LEX nr 1777882). Kwestia przedawnienia należności składkowych aktualizuje się bowiem dopiero na etapie postępowania egzekucyjnego, czyli w sytuacji, gdy chodzi o wykonanie zobowiązania wynikającego z prawomocnej decyzji dotyczącej obciążenia osoby trzeciej, w tym przypadku członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, za zaległości składkowe tej spółki, a zatem dopiero po prawomocnym rozstrzygnięciu sporu sądowego co do prawidłowości orzeczenia o odpowiedzialności osoby trzeciej za zaległości składkowe (zob. także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 2011 r., II UK 360/10, LEX nr 901610 oraz z dnia 9

czerwca 2010 r., II UK 37/10, OSNP 2011 nr 23-24, poz. 302). W ustawie systemowej nie został wymieniony przepis art. 258 § 1 Ordynacji podatkowej, zgodnie z którym organ podatkowy, który wydał decyzję podatkową stwierdza jej wygaśnięcie, jeżeli stała się bezprzedmiotowa.

Podsumowując, stwierdzenie, że w toku postępowania sądowego zainicjowanego odwołaniem od decyzji dotyczącej odpowiedzialności członka zarządu spółki kapitałowej za zobowiązania składkowe doszło do przedawnienia tych należności nie stanowi podstawy do uchylenia zaskarżonej decyzji i przekazania sprawy organowi rentowemu celem umorzenia postępowania w sprawie. Okoliczności te nie stanowią ani o nierozpoznaniu sprawy przez organ rentowy, ani o konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego z urzędu, ani też nie stanowią o występowaniu takich wad decyzji organu rentowego, których naprawienie w postępowaniu sądowym nie jest możliwe.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. związku z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. postanowił jak w sentencji.

a.s.